

MÀSTER ESTUDIS DE DONES, GÈNERE I CIUTADANIA
PLA DOCENT PRESENCIAL

MATÈRIA 5: PODER, IDENTITATS I DESIGUALTATS

ASSIGNATURA: REPRESENTACIONS DEL GÈNERE I LES SEXUALITATS

CODI: 569003

SEMESTRE:

CRÈDITS: 5 crèdits ECTS

1. Competències

Aquesta assignatura s'impartirà des de perspectives afins a l'antropologia social i cultural, i als estudis literaris i culturals. Ambdós camps del saber s'interroguen sobre les diverses maneres en què els sistemes de sexe/gènere s'estructuren, es plasmen i es transformen en la vida en societat en diferents cultures i moments de la història. La única diferència entre aquests enfocaments consisteix en l'accés respectiu a la temàtica plantejada. La crítica literària i cultural privilegia l'estudi dels discursos i de les representacions del sexe, sexualitat i gènere contingudes en textos literaris i al cinema, i també d'altres mitjans informàtics. L'antropologia social s'interroga sobre com diverses modalitats d'organització soci-política i cultural de les relacions de sexe/gènere estan vinculades a significats simbòlics de forma dinàmica. L'enfocament serà antropològic-històric.

2. Objectius

2.1. Coneixements

Ara bé, els sabers que s'estudiaran en aquesta assignatura són excepcionals en la mesura que van sorgir d'una relació històrica, a saber, entre el moviment feminista i la seva fonamentació teòrica mitjançant la investigació de múltiples modalitats de sexe/gènere, així com de les seves representacions. Un dels objectius d'aquesta

assignatura és, per tant, introduir a les estudiantes a la història dels estudis de sexe/gènere amb especial atenció a com es relacionen la raó pràctica de sistemes de sexe/gènere amb la seva raó simbòlic-cultural.

El propi concepte de gènere no està exempt de dificultats epistemològiques. La polèmica sobre el vincle polític-simbòlic entre sexe, sexualitat i gènere ha acompanyat el desenvolupament de la teoria feminista en les seves diferents escoles. El concepte de gènere va ser adoptat a inicis dels anys setanta per a posar l'accent en el fet que *les dones no neixen sinó que es fan* (Simone de Beauvoir), és a dir, que les idees sobre la feminitat, la masculinitat, etc. lluny d'estar arrelades en fets biològics immutables són sempre construccions político-culturals. Però les diverses propostes teòriques de sexe/gènere no han resolt el dilema de què té a veure la materialitat del sexe amb la sexualitat i amb les relacions de gènere, ni han superat els dualismes entre cultura i naturalesa, entre gènere i sexe, entre heterosexualitat i homosexualitat. Com és ben sabut, Judith Butler va invertir el problema del gènere amb el proposta provocadora de que és el gènere el que fa al sexe. La seva proposta performativa manca, no obstant això, de context soci-polític. En aquesta assignatura posaré a la disposició de les estudiantes materials etnogràfics molt variats que permetin comparar sistemes de sexe-gènere situats en funció dels interrogants plantejats abans.

2.2. Habilitats, destreses

Qui hagi cursat aquesta assignatura haurà après a:

- Identificar i analitzar de manera crítica i informada les maneres com les concepcions socio-culturals sobre gènere, del sexe i les sexualitats reflecteixen un ordre socio-polític particular que condiciona les conductes i orientacions dels qui l'integren.
- Generar investigació crítica amb l'objectiu de comprendre com s'articulen les nocions de gènere, sexe, sexualitat, etnicitat, 'raça' en la societat moderna occidental.
- Emprar els coneixements adquirits per a combatre els pre-judicis androcèntrics i sexistes en el seu entorn.

2.2. Actituds, valors i normes

La participació activa dels/les estudiants és un requisit imprescindible per al bon funcionament de l'assignatura i és un element molt rellevant en l'avaluació. Per a això es requereix l'assistència habitual i puntual, la lectura de la bibliografia requerida per a cada sessió, la intervenció en els debats i la preparació de les activitats assenyalades per a cada tema, així com l'elaboració i presentació dels treballs en les dates previstes.

3. Temari

3.1. Blocs:

Bloc 1. Antecedents soci-polítics, conceptuals i teòrics.

Tema 1.1. De LA DONA universal a les relacions de gènere doncs “les dones no neixen sinó que es fan”- equitat i/o igualtat - història d'una relació: moviment feminista i antropologia de la dona.

Tema 1.2. Origen paradoxal del concepte de gènere - el problema dels essencialismes biològics -pre-judicis i pre-conceptes: de LA DONA a les relacions de gènere que es fan en la vida en societat.

Tema 1.3. “Que les diferències no engendrin desigualtats!” -desigualtat vs. autonomia

Tema 1.4. A propòsit de les desigualtats entre dones -desigualtats múltiples i interseccions enigmàtiques: classe, ‘raça’, cos, sexe, sexualitat...

Bloc 2. Sobre els sistemes de sexe/gènere i les seves representacions des de l'antropologia social i la crítica literària i cultural – dilemes epistemològics i paradigmes analítics.

Tema 2.1. El sexe no neix sinó que es fa - concepcions de la concepció vs. arts eròtiques - comparança entre cultures diverses

Tema 2.2. Fets diferencials vs. voluntats desigualitzadores - quan la “biologia” esdevé destinació.

Tema 2.3. De l'ésser al fer - la performativitat= construcció discursiva?

Tema 2.4. La teoria queer i la política de les diferències - Transgressions performatives: el gènere que fa el sexe.

Tema 2.5. Reconeixement de les diferències i/o justícia social.

Tema 2.6. Des-orientacions sexuals: Cossos usats, reivindicats, construïts, transformats: treballadores del sexe, orientacions sexuals, trans...

4. Dedicació

- Classes magistrals, debats i seminaris (presencial): 30 hores
- Treball tutelat/ dirigit: 10 hores (s'inclou tutories individuals/col·lectives i treball de l'estudiant sota la supervisió del professorat)
- Treball/Aprenentatge autònom: 85 hores

Hores totals de dedicació a l'assignatura (5 crèdits): 125 hores

5. Metodologia

Docència impartida pel professorat. És obligatòria l'assistència a un 80% de les classes teòriques. Conjuntament amb l'explicació teòrica es plantejaran problemàtiques entorn la matèria presentades per la professora que es debatran en les classes teòriques.

Guies de lectura presentades pel professorat i realitzades per l'alumnat. Tutories individuals i/o col·lectives, si s'escau, per tal d'orientar les guies de lectura i el treball de l'alumne.

Tots els materials necessaris per desenvolupar les diverses activitats la professora indicarà com aconseguir-los o estaran ubicats al campus virtual de l'assignatura.

6. Tutories

Les tutories s'establiran en el programa de l'assignatura.

7. Avaluació

Avaluació continuada

Segons la normativa vigent, com a norma general, l'avaluació ha de ser continuada. És obligatori que l'alumnat participi en el 80% de les

activitats pautades (lliuraments dels temes 1, 2, 3 i 4) els dies fixats, ja que no s'acceptaran entregues en dates posteriors. L'alumnat que superi els temes 1, 2, 3 i 4 pot decidir no entregar els lliuraments del tema 5 (únicament els estudiants que lliurin els treballs dels cinc temes, però, podran aspirar a una nota equivalent a l'Excel·lent o la Matrícula d'Honor).

És obligatori que l'alumnat assisteixi a un mínim del 80% de les classes per poder fer l'avaluació continuada les assignatures. Les persones que no puguin garantir aquesta assistència han de sol·licitar l'avaluació única dins el termini previst.

La metodologia docent combinarà les explicacions orals per part de les professores amb la discussió de textos i/o la realització d'exercicis a classe. L'avaluació consistirà en la realització de dues activitats que s'han de lliurar personalment, per escrit. Cada activitat compta un 50% i cal haver-les lliurat totes dues per poder ser avaluada. També es valorarà l'assistència i la participació activa a classe.

Avaluació única

D'acord amb les normes del màster, existeix una data límit -la mateixa per a totes les assignatures- per a la sol·licitud d'avaluació única.

L'alumne/a ha de sol·licitar-la en els 20 dies següents a l'inici del quadrimestre. La informació i el formulari el podrà trobar l'alumnat a la web del màster.

L'avaluació única consistirà en el lliurament en la data fixada dels mateixos treballs que s'exigeixen per a l'avaluació continuada més un examen i/o un treball suplementari que es fixarà en cada cas.

Revaluació

En cas de suspendre l'assignatura, l'alumnat pot optar a revaluació, segons ho estableix la normativa UB. La Facultat de Geografia i Història de la UB fixa les dates de dita revaluació.

8. Recomanacions

Les lectures recomanades podran ser en francès, anglès o italià, pel que es requereix capacitat per a llegir en aquests idiomes.

9. Bibliografia general

Bloc 1. Antecedents socio-polítics, conceptuals i teòrics

Tema 1.1. De LA DONA universal a les relacions de gènere ja que “les dones no neixen siné que es fan” – equitat i/o igualtat – història d'una relació: moviment feminista i antropologia de *la dona*

MOORE, H.L., "Antropología y feminismo: historia de una relación", H.L. Moore, *Antropología y feminismo*, Ediciones Cátedra/Universidad de Valencia, Serie Feminismos, Madrid, 1991.

STOLCKE, V., "La mujer es puro cuento: la cultura del género," *Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia, sèrie monogràfics: A proposit de cultura, no. 19, 2003.*

STRATHERN, M., "An awkward relationship: The case of feminism and anthropology", *Signs* 12 (2), 1987.

FAUSTO-STERLING, A., *Cuerpos sexuados*, Barcelona: Editorial Melusina, 2006 (publ. Original 2000).

Tema 1.2. Orígen paradoxal del concepte de gènere – el problema dels essencialismes biològics -pre-judicis i pre-conceptes: de LA DONA a les relacions de gènere que es fan a la vida en societat.

RUBIN, G., "El tráfico de mujeres: notas sobre la economía política del sexo", *Nueva Antropología* vol. VII, no. 30, México D.F., 1986 (1era ed. 1975).

SCOTT, J.W., "El género: una categoría útil para el análisis histórico", en J.S. Amelang & M. Nash, *Historia y género: Las mujeres en la Europa moderna y contemporánea*, Edicions Alfons el Magnànim, Valencia, 1990.

ROWBOTHAM, SHEILA. "Lo malo del "patriarcado", en R. Samuel (ed.), *Historia popular y teoría socialista*, Editorial Crítica, Barcelona, 1984.

Tema 1.3. "¡Que les diferències no engendrin desigualtats!" -desigualtat vs. autonomia

LEACOCK. E., "Women's status in egalitarian society: Implications for social evolution", *Current Anthropology* 19 (2) 1978.

STOLCKE, V., "Los trabajos de las mujeres ", M. León (eda), *Debate sobre la mujer en América Latina y el Caribe*, Bogotá, 1982, vol.III.

BENERÍA, L. Y G. SEN, "Desigualdad de clase y de género y el rol de la mujer en el desarrollo económico: Implicaciones teóricas y clásicas", M. León (eda), op.cit.

STOLCKE, V., "Dialéctica de género en el trabajo en las plantaciones de café - Sao Paulo, Brasil", R. Piqué & M. Ventura (eds), *América Latina. Historia y Sociedad. Una Visión Interdisciplinaria (Cinco años de Aula Oberta en la UAB)*, ICCI, Barcelona, 2002.

Tema 1.4. A propòsit de les desigualtats entre dones -desigualtats múltiples i interseccions enigmàtiques: classe, 'raça', cos, sexe, sexualitat...

ROSALDO, M.Z., "The use and abuse of anthropology: Reflections on feminism and cross-cultural understanding", *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 5 (3), 1980.

BELL HOOKS, *Ain't I a Woman: Black Women and Feminism*, Boston: South End Press, 1981. "The Combahee River Collective, a Black Feminist Statement, " en Eisenstein,

Z.R. (eda), *Capitalist Patriarchy and the Case of Socialist Feminism*, Nueva York: Monthly Review Press, 1979.

Bloc 2. Sobre els sistemes de sexe/gènere i les seves representacions desde l'antropologia social i la crítica literària i cultural - dilemes epistemològics i paradigmes analítics

Tema 2.1. El sexe no neix sinó que es fa - concepcions de la concepció vs. arts eròtiques - comparació entre cultures diverses

STOLCKE, V., "¿Es el sexo para el género como la 'raza' para la etnicidad?", *Mientras Tanto*, no. 48, enero-febrero 1992.

DELANEY, C., "El significant de paternitat i el debat sobre el naixement de la verge" (trad. de "The meaning of paternity and the virgin birth debate", *MAN* 21 (3), 1986).

FOUCAULT, M., "Scientia sexualis", en M. Foucault, *Historia de la*

sexualidad, vol. I, Siglo XXI, Madrid, 1987 (1era ed.1976).

LAQUEUR, T., *La construcción del sexo. Cuerpo y género desde los griegos hasta Freud*, Ediciones Cátedra/Universidad de Valencia, Serie Feminismos, Madrid, 1994.

ESTEBAN, M.L., *Antropología del cuerpo. Género, itinerarios corporales, identidad y cambio*, Barcelona: Edicions Bellaterra, 2004.

Tema 2.2. Fets diferencials vs. voluntats desigualitzadores - quan la "biologia" esdevé destinació

MOLLER OKIN, S. „Is multiculturalism bad for women?“ en S. Moller Okin (ed.), *Is Multiculturalism Bad for Women*, Nueva Jersey: Princeton University Press.

STOLCKE, V., *Sexualidad y racismo en la Cuba colonial*, Alianza Editorial, Madrid, 1992.

STOLCKE, V., "Nuevas tecnologías reproductivas, la vieja paternidad", C. Amorós et.al., *Mujeres: Ciencia y práctica política*, Madrid: Seminario, Universidad Complutense, octubre 1985, Madrid 1987.

STOLCKE, V., "El sexo de la biotecnología", A. Durán & J. Riechmann (coords), *Genes en el laboratorio y en la fábrica*, Editorial Trotta, Madrid, 1998.

ABU LUGHOD, L., "Introducción. Anhelos feministas y condiciones postcoloniales," en L. Abu-Lughod (ed.), *Feminismo y modernidad en Oriente Próximo*, Madrid: Ediciones Cátedra/Universitat de Valencia, 2002.

Tema 2.3. Del ser al fer - la performativitat = construcció discursiva?

BUTLER, J. , *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*, Londres: Routledge,1990 (trad. en castellano: *El género en disputa. El feminismo y la subversión de la identidad*, México, Buenos Aires, Barcelona: Paidós, 2001).

BUTLER, J., *Deshacer el género*, Barcelona: Ediciones Paidós, 2006 (versión original en inglés 2004).

H.L. MOORE (2000), „Whatever happened to Women and Men? Gender and other Crises in Anthropology“, en H.L. Moore, *Anthropological Theory Today*, Cambridge: Polity Press, 2000.

Tema 2.4. La teoria queer i la política de les diferències -

Transgressions performatives: el gènere que fa el sexe

RUBIN, G.S., "Thinking Sex: Notes for a radical theory of the politics of sexuality," en H. Ablove, M.A. Barale & D.M. Halperin (eds), *The Lesbian and Gay Studies Reader*, Nueva York, Londres: Routledge, 1993 (1era publicació 1984).

RUBIN, G.S. CON J. BUTLER, "Interview: Sexual traffic," *Differences: A Journal of Feminist Cultural Studies* 6 (2+3) 1994.

PHILLIPS, A., "Universal pretensions in political thought", en M. Barrett & A. Phillips (eds), *Destabilizing Theory. Contemporary Feminist Debates*, Polity Press, Londres, 1993.

FOX KELLER, E., "The gender/science system: or, Is sex to gender as nature is to science?", *Hypatia* 2(3), otoño 1987.

HARAWAY, D., "Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspectives", *Feminist Studies* 14 (3) 1988.

Tema 2.5. Reconeixement de les diferències i/o justícia social

FRASER, N., "¿De la redistribución al reconocimiento? Dilemas de la justicia en la era 'postsocialista'", *New Left Review* no. 0, enero de 2000.

BUTLER, J., "El marxismo y lo meramente cultural", *New Left Review* no.2, mayo/junio de 2000.

FRASER, N., "Heterosexismo, falta de reconocimiento y capitalismo: una respuesta a Judith Butler", *New Left Review* no. 2, mayo/junio de 2000.

Tema 2.6. Des-orientacions sexuals: Cossos usats, reivindicats, construïts, transformats: treballadores del sexe, orientacions sexuals, trans... WILTON, T., *(Des)orientación sexual. Género, sexo, deseo y automodelación*, Barcelona: Edicions Bellaterra, 2005 (1era ed. 2004).

VIÑUALES, OLGA, *Identidades lésbicas*, Barcelona: Edicions Bellaterra, 1999.

JULIANO, D., *Excluidas y Marginales*, Madrid: Ediciones Cátedra/Universidad de Valencia, Serie Feminismos, 2004.

OSBORNE, R. (eda), *Trabajador@s del sexo*, Barcelona: Edicions Bellaterra, 2004.

PISCITELLI, A., "Dossier: Mercado do sexo," *Cuadernos PAGU* (25), 2005.

MEJÍA, N., *Transgenerismos. Una experiencia transexual desde la*

perspectiva antropológica, Barcelona: Edicions Bellaterra, 2006.